

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ
імені С. З. ГЖИЦЬКОГО

Факультет менеджменту, бізнесу та публічного адміністрування

Кафедра туристичного бізнесу та гостинності

Допускається до захисту

«___» _____ 2026 р.

В. о. зав. кафедри

_____ **Л.П. Кушнір**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

студента Юнашко Арсенія Андрійовича

на тему:

**ІНКЛЮЗИВНИЙ ТУРИЗМ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ: СТАН ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

на присвоєння кваліфікації – **Бакалавр з туризму**

Керівник роботи _____

Львів – 2026

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

Факультет менеджменту,

бізнесу та публічного

адміністрування

Кафедра туристичного бізнесу

та гостинності

ОС Бакалавр

Спеціальність 242 Туризм

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. завідувача кафедри

_____ **Л.П. Кушнір**

“___” _____ 2026 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
СТУДЕНТУ

Юнашко Арсену Андрійовичу

1. Тема роботи: **«Інклюзивний туризм у Львівській області: стан та перспективи розвитку»**

керівник роботи к.е.н., доц. Данчевська І. Р., затверджена наказом вищого навчального закладу від «_____» _____ 2026 року № _____

2. Строк подання студентом проекту (роботи) травень 2026 року

3. Вихідні дані до проекту (роботи) – будуть братися у Державне підприємство «Тренінговий центр Майдан».

Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): розглянути теоретичні засади розвитку інклюзивного туризму; узагальнити міжнародний досвід розвитку інклюзивного туризму; проаналізувати сучасний стан інклюзивного туризму у Львівській області; дослідити туристичний потенціал Львівщини для розвитку інклюзивного туризму.

4. Перелік графічного матеріалу – у роботі будуть представлені таблиці, рисунки.

5. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Вступ		
2	Огляд наукової та патентної літератури		
3	Вивчення методів досліджень		
4	Опрацювання результатів досліджень		
5	Формування висновків та підготовка роботи до захисту		

Студент _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Юнашко А. А. Інклюзивний туризм у Львівській області: стан та перспективи розвитку: Кваліфікаційна робота на здобуття бакалаврського рівня вищої освіти: (242 «Туризм») /ЛНУВМБ ім. С.З. Гжицького. Кафедра туристичного бізнесу та гостинності. Наук. кер.: _____ Львів, 2026. с. 59.

У роботі розглянуто теоретичні засади розвитку інклюзивного туризму. Узагальнено міжнародний досвід. Проаналізовано сучасний стан інклюзивного туризму у Львівській області та виділено основні проблеми та напрями вдосконалення його розвитку. Досліджено туристичний потенціал для розвитку інклюзивного туризму.

Ключові слова: інклюзивний туризм, Львівська область, доступність, безбар'єрне середовище, адаптація туристичних послуг.

© А. А. Юнашко 2026

© ЛНУВМБ ім. С. З. Гжицького 2026

ANNOTATION

Yunashko A. A. Inclusive tourism in the Lviv region: current status and prospects for development: Qualification work for the first (bachelor's) level of higher education: (242 «Tourism») / LNUVMB them S.Z. Gzhytsky. Department of Tourism Business and Hospitality. Scientific supervisor: _____. Lviv, 2026. p. 59.

The thesis examines the theoretical foundations of inclusive tourism development. It summarizes international experience. The current state of inclusive tourism in the Lviv region is analyzed, and the main problems and directions for improving its development are identified.

Keywords: inclusive tourism, Lviv region, accessibility, barrier-free environment, adaptation of tourism services.

© A. A. Yunashko 2026

© LNUVMB them S.Z. Gzhytskyi 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ	7
1.1. Сутність і значення інклюзивного туризму в сучасній туристичній практиці	7
1.2. Нормативно-правове забезпечення інклюзивного туризму в Україні та ЄС	13
1.3. Міжнародний досвід розвитку інклюзивного туризму	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	25
2.1. Сучасний стан інклюзивності туристичних об'єктів та інфраструктури регіону	25
2.2. Туристичний потенціал Львівської області для розвитку інклюзивного туризму	38
2.3. Проблеми та напрями вдосконалення розвитку інклюзивного туризму в регіоні	42
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51
ДОДАТКИ	55

ВСТУП

Сучасний розвиток туристичної галузі дедалі більше орієнтується на принципи сталості, соціальної відповідальності та рівності доступу до туристичних ресурсів. У цьому контексті інклюзивний туризм набуває особливої актуальності, оскільки спрямований на створення безбар'єрного туристичного середовища для осіб з інвалідністю, маломобільних груп населення, людей похилого віку, сімей з дітьми, ветеранів війни та інших категорій громадян, які мають обмежені можливості повноцінної участі у туристичній діяльності.

В умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України проблема забезпечення доступності туристичної інфраструктури стає не лише соціально значущою, але й економічно доцільною. Зростання кількості осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб та ветеранів актуалізує необхідність формування інклюзивних туристичних продуктів, що відповідають сучасним вимогам доступності та безпеки. У цьому аспекті Львівська область, як один із провідних туристичних регіонів України, має значний потенціал для розвитку інклюзивного туризму завдяки багатій культурно-історичній спадщині, курортно-рекреаційним ресурсам, розвиненій туристичній інфраструктурі та активній позиції органів місцевого самоврядування щодо впровадження безбар'єрних ініціатив.

Актуальність теми дослідження. Незважаючи на наявні позитивні зрушення, рівень доступності туристичних об'єктів і послуг у Львівській області залишається недостатнім та нерівномірним. Значна частина готелів, закладів харчування, музеїв, екскурсійних маршрутів і транспортної інфраструктури не повністю відповідають вимогам універсального дизайну, що обмежує можливості залучення маломобільних туристів та зменшує конкурентоспроможність регіону на туристичному ринку. Це зумовлює необхідність ґрунтовного наукового дослідження сучасного стану

інклюзивного туризму та обґрунтування перспективних напрямів його розвитку.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз сучасного стану інклюзивного туризму у Львівській області та розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо формування безбар'єрного туристичного середовища і підвищення доступності туристичних послуг у регіоні.

Завдання дослідження:

- розкрити теоретичну сутність інклюзивного туризму та його соціально-економічне значення;
- проаналізувати нормативно-правове забезпечення розвитку інклюзивного туризму в Україні та ЄС;
- оцінити туристичний потенціал Львівської області для розвитку інклюзивного туризму;
- дослідити стан безбар'єрності туристичних об'єктів і послуг регіону;
- виявити основні проблеми та бар'єри розвитку інклюзивного туризму;
- розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення інклюзивних туристичних продуктів і маршрутів.

Об'єктом дослідження є процеси формування та розвитку інклюзивного туризму у Львівській області.

Предметом дослідження є соціально-економічні відносини та механізми забезпечення доступності туристичних послуг і об'єктів для маломобільних груп населення у Львівській області.

Практичне значення результатів. Кваліфікаційна робота містить аналіз туристичних об'єктів, які відповідають критеріям доступності, та пропозиції щодо створення спеціальних маршрутів для осіб з інвалідністю. Це дозволяє туристичним операторам та органам місцевого самоврядування оптимізувати

маршрути, покращити їх безбар'єрність і зробити туризм доступним для більш широкої аудиторії.

Обсяг і структура КР. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновку та списку використаних джерел із 30 найменування, 3 додатків, 4 таблиць і 8 рисунків. Матеріали роботи викладено на 59 сторінках, у тому числі основний текст займає 50 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сутність і значення інклюзивного туризму в сучасній туристичній практиці

У сучасних умовах розвитку туристичної галузі дедалі більшого значення набувають соціально орієнтовані напрями туристичної діяльності, серед яких особливе місце займає інклюзивний туризм. Його формування зумовлене глобальними суспільними трансформаціями, зростанням уваги до прав людини, соціальної справедливості та забезпечення рівного доступу до суспільних благ. Туризм, як багатофункціональна сфера економіки та культури, не може залишатися осторонь цих процесів, оскільки він безпосередньо пов'язаний із якістю життя населення, мобільністю, відпочинком і рекреацією.

У межах глобального туристичного простору інклюзивний туризм розглядається як складова соціального туризму. Поняття «інклюзивний туризм» (від фр. *Inclusive* – такий, що охоплює, або лат. *Include* – включати) трактується як напрям розвитку туристичної діяльності, спрямований на забезпечення рівного доступу до відпочинку та подорожей для кожної людини [1].

Інклюзивний туризм у науковій літературі трактується як напрям туристичної діяльності, що забезпечує доступність туристичних послуг, об'єктів та інфраструктури для всіх категорій населення незалежно від їхніх фізичних, психоемоційних, вікових або соціальних особливостей. Його сутність полягає у створенні таких умов, за яких кожна людина має можливість брати участь у туристичних подорожах і рекреаційній діяльності без дискримінації та обмежень. При цьому інклюзивність розглядається не як

додатковий елемент сервісу, а як системна характеристика туристичної діяльності [1].

Йдеться про створення та пристосування туристичної інфраструктури, об'єктів показу й сервісів із врахуванням потреб різних категорій населення, зокрема осіб з інвалідністю, осіб старшого віку, їхніх супроводжуючих та родичів, осіб із тимчасовими фізичними обмеженнями, а також родин із малолітніми дітьми (рис. 1.1).

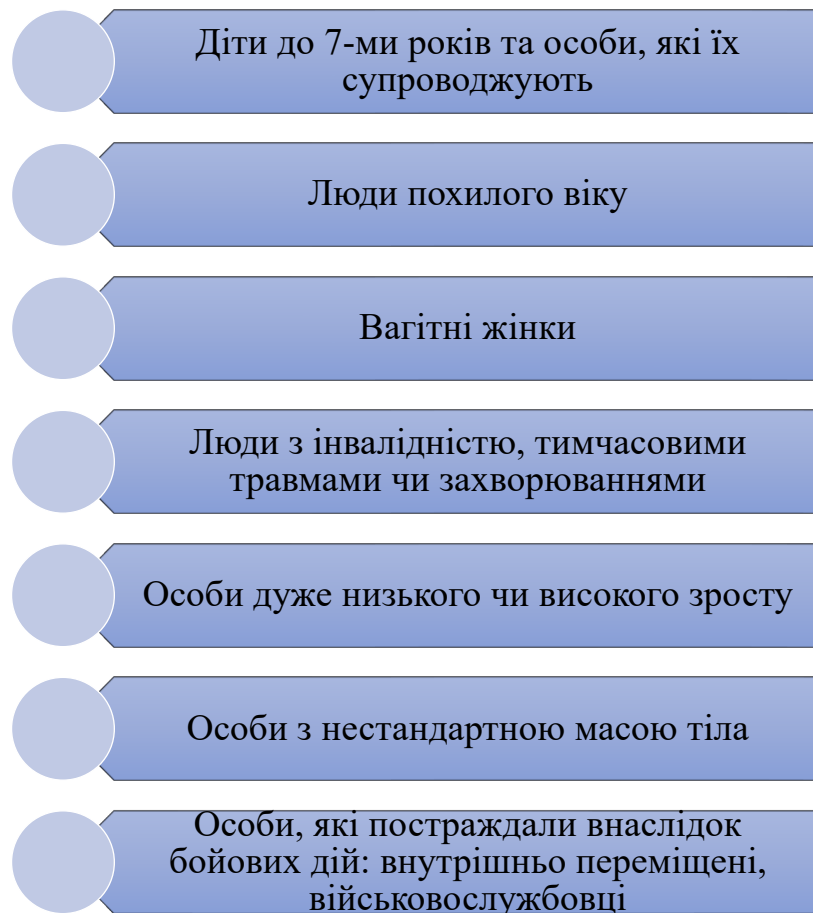


Рис. 1.1 Групи населення, щодо яких впроваджується підхід інклюзивного туризму.

Джерело: розроблено автором.

Важливо зазначити, що інклюзивний туризм не обмежується лише потребами осіб з інвалідністю. Він охоплює значно ширше коло споживачів туристичних послуг, зокрема людей похилого віку, сім'ї з малими дітьми, осіб

із тимчасовими порушеннями мобільності, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, а також туристів із хронічними захворюваннями. Такий підхід відповідає сучасному розумінню інклюзії як процесу залучення різних соціальних груп до активної участі в суспільному житті.

З огляду на наслідки російсько-української війни, перелік осіб із порушеннями здоров'я суттєво розширився. До нього належать військовослужбовці, а також цивільні громадяни й діти, які зазнали фізичних ушкоджень або психологічної травматизації.

Інклюзивний туризм охоплює широкий спектр напрямів туристичної діяльності та інтегрує різні її види. По суті, він ґрунтується на взаємодії всіх суб'єктів туристичного ринку з метою створення умов, за яких особи з особливими потребами – зокрема з порушеннями мобільності, зору, слуху чи когнітивних функцій – можуть подорожувати на рівних засадах з іншими туристами, зберігаючи автономність і почуття власної гідності.

Реалізація цього підходу передбачає формування універсальних туристичних продуктів і послуг, а також створення безбар'єрного середовища, адаптованого до потреб різних категорій мандрівників.

Сутність інклюзивного туризму тісно пов'язана з концепцією універсального дизайну, яка передбачає проєктування середовища, послуг і продуктів таким чином, щоб вони були максимально зручними та безпечними для якомога ширшого кола користувачів. У туристичній практиці це означає адаптацію готельної інфраструктури, закладів харчування, транспортних засобів, туристичних маршрутів, екскурсійних програм, а також інформаційного забезпечення. Особливу роль відіграє підготовка персоналу туристичних підприємств, який повинен володіти навичками комунікації та обслуговування різних категорій туристів.

Значення інклюзивного туризму у сучасній туристичній практиці проявляється насамперед у його соціальній функції. Туризм є важливим чинником соціалізації, культурного розвитку та психологічного відновлення

людини. Для осіб, які мають обмежені можливості пересування або соціальні бар'єри, участь у туристичній діяльності сприяє підвищенню рівня самореалізації, зменшенню соціальної ізоляції та формуванню відчуття повноцінної участі в суспільному житті. Таким чином, інклюзивний туризм виступає інструментом соціальної інтеграції та реалізації базових прав людини.

Особливої актуальності інклюзивний туризм набуває в умовах соціально-економічних криз, воєнних дій та демографічних змін. У таких умовах зростає кількість осіб, які потребують спеціальних умов для відпочинку та рекреації, зокрема військовослужбовців, ветеранів, осіб, що зазнали фізичних або психологічних травм, а також внутрішньо переміщених осіб. Туризм у цьому контексті може виконувати не лише рекреаційну, а й реабілітаційну функцію, сприяючи відновленню фізичного та психоемоційного стану.

Поряд із соціальним значенням інклюзивний туризм має важливе економічне значення для розвитку туристичної галузі. Орієнтація на принципи інклюзії дозволяє туристичним підприємствам розширювати цільову аудиторію, формувати стабільний попит на туристичні послуги та підвищувати рівень конкурентоспроможності. Світовий досвід свідчить, що ринок інклюзивного туризму є перспективним і довгостроковим, оскільки кількість потенційних споживачів із особливими потребами постійно зростає.

Для туристичних дестинацій розвиток інклюзивного туризму сприяє формуванню позитивного іміджу території як соціально відповідальної та безпечної. Це, у свою чергу, підвищує інвестиційну привабливість регіонів, стимулює розвиток інфраструктури та створення нових робочих місць. Інклюзивні туристичні продукти сприяють більш рівномірному розподілу туристичних потоків і зменшенню сезонності, що є важливим чинником сталого розвитку туризму. У таблиці 1.1 наведено сутність та значення інклюзивного туризму у сучасній практиці.

Таблиця 1.1 Сутність та значення інклюзивного туризму у сучасній практиці.

№	Критерій	Характеристика
1.	Сутність інклюзивного туризму	Напрямок туристичної діяльності, спрямований на забезпечення рівного доступу до туристичних послуг, інфраструктури та ресурсів для всіх категорій населення незалежно від фізичних, вікових чи соціальних обмежень.
2.	Цільові групи	Особи з інвалідністю, люди похилого віку, сім'ї з малими дітьми, тимчасово маломобільними особи, ветерани, внутрішньо переміщені особи тощо.
3.	Ключові принципи	Доступність, рівність можливостей, універсальний дизайн, безпека, соціальна відповідальність
4.	Основні елементи реалізації	Адаптована туристична інфраструктура, спеціалізовані маршрути, інформаційна доступність, підготовка персоналу.
5.	Соціальне значення	Соціальна інтеграція, підвищення якості життя, зменшення соціальної ізоляції, реабілітація та психологічне відновлення
6.	Економічне значення	Розширення цільової аудиторії, зростання попиту на туристичні послуги, підвищення конкурентоспроможності підприємств
7.	Значення для дестинацій	Формування позитивного іміджу території, розвиток інфраструктури, залучення інвестицій

Джерело: розроблено автором.

Реалізація інклюзивної моделі в туристичній сфері передбачає створення повноцінного безбар'єрного простору, у межах якого люди з інвалідністю мають можливість безперешкодно користуватися всіма

складовими туристичної інфраструктури. Йдеться про забезпечення доступу до об'єктів розміщення, закладів громадського призначення, транспортних засобів, комунікаційних сервісів та інформаційних ресурсів. Важливо, щоб такі особи могли самостійно пересуватися та отримувати необхідні послуги без додаткових труднощів [7].

Практичне втілення цього підходу полягає в обладнанні території і будівель спеціальними технічними рішеннями: встановленні пандусів, підйомних платформ, ліфтів, поручнів та інших адаптаційних елементів. Такі засоби мають бути передбачені на пляжах, у готельних комплексах, рекреаційних зонах, парках, закладах культури, розважальних локаціях і транспорті. Особливої ваги це набуває для осіб, які користуються кріслами колісними, адже забезпечує їм можливість відпочивати, подорожувати та брати участь в екскурсійних програмах на рівних правах з іншими туристами [15].

Крім фізичної доступності, інклюзивний туризм охоплює й інформаційну складову. Необхідно забезпечити подання відомостей у різних форматах, зокрема з використанням шрифту Брайля, аудіосупроводу або інших альтернативних способів сприйняття інформації. У туристично-інформаційних центрах, готелях, на вокзалах та в інших об'єктах доцільно розмішувати безкоштовні інформаційні та рекламні матеріали щодо подорожей і екскурсійних маршрутів, адаптованих для осіб з інвалідністю. Це сприятиме підвищенню рівня їх поінформованості та розширенню можливостей для повноцінної участі у туристичному процесі.

У сучасній туристичній практиці інклюзивний туризм тісно пов'язаний із концепцією сталого розвитку, яка передбачає збалансоване поєднання економічних, соціальних та екологічних цілей. Розвиток інклюзивних туристичних послуг сприяє раціональному використанню рекреаційних ресурсів, активізації внутрішнього туризму та залученню місцевих громад до туристичної діяльності. Місцеве населення виступає не лише споживачем, а й

активним учасником формування туристичного продукту, що підвищує рівень соціальної згуртованості.

Важливим аспектом сучасного розвитку інклюзивного туризму є використання цифрових технологій. Онлайн-платформи, мобільні застосунки, цифрові карти доступності, системи бронювання з урахуванням спеціальних потреб значно розширюють можливості туристів та підвищують якість обслуговування. Інформаційна доступність є невід'ємною складовою інклюзивного туризму, оскільки саме вона забезпечує поінформованість туристів про умови подорожі, рівень доступності об'єктів та можливі обмеження.

Отже, інклюзивний туризм у сучасній туристичній практиці є комплексним соціально-економічним явищем, що поєднує принципи доступності, рівності та сталого розвитку. Його сутність полягає у створенні умов для повноцінної участі всіх категорій населення в туристичній діяльності, а значення проявляється у підвищенні якості життя, соціальній інтеграції, економічному зростанні туристичних підприємств і розвитку туристичних територій. Розвиток інклюзивного туризму є необхідною передумовою формування сучасної, гуманістично орієнтованої моделі туризму в Україні та світі.

2.2. Нормативно-правове забезпечення інклюзивного туризму в Україні

Нормативно-правове забезпечення інклюзивного туризму в Україні формується на основі загальнонаціонального законодавства у сфері туризму, соціального захисту, містобудування, безбар'єрності та дотримання прав людини. Хоча інклюзивний туризм як окреме поняття не завжди прямо зафіксований у нормативно-правових актах, його розвиток регламентується системою законів, підзаконних актів та міжнародних зобов'язань України, які

спрямовані на забезпечення доступності та рівних можливостей для всіх категорій населення.

Базовим нормативним документом, що регулює туристичну діяльність в Україні, є Закон України «Про туризм». У цьому законі визначено загальні засади функціонування туристичної сфери, права та обов'язки суб'єктів туристичної діяльності, а також закріплено принципи безпеки туристів і якості туристичних послуг. Важливим для розвитку інклюзивного туризму є положення закону щодо забезпечення безпеки туристів, доступності туристичних послуг та відповідальності суб'єктів господарювання за умови обслуговування споживачів, у тому числі осіб з особливими потребами [18].

Антидискримінаційна правова база включає сукупність нормативно-правових документів, що забороняють будь-які прояви нерівного ставлення до осіб з інвалідністю у сфері надання туристичних послуг. Такі акти спрямовані на забезпечення рівних прав і можливостей під час користування туристичною інфраструктурою та сервісами. Окремі положення законодавства визначають обов'язкові вимоги щодо створення доступного середовища, зобов'язуючи суб'єктів туристичної діяльності адаптовувати об'єкти розміщення, транспортні засоби та інші послуги до потреб людей з інвалідністю. Це сприяє формуванню інклюзивного простору та гарантує реалізацію принципу рівного доступу у туристичній сфері.

Залучення до міжнародних угод, таких як Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, а також участь у програмах, що сприяють розвитку доступного туризму, разом із співпрацею з міжнародними організаціями, створюють умови для активного впровадження інклюзивного туризму на національному рівні. Такі заходи стимулюють удосконалення туристичної інфраструктури, адаптованої для людей з інвалідністю, та підтримують рівний доступ до туристичних послуг для всіх громадян [9]. У таблиці 1.2 наведено характеристику нормативно-правового забезпечення розвитку інклюзивного туризму в Україні.

Табл. 1.2 Нормативно-правове забезпечення розвитку інклюзивного туризму в Україні

Нормативно-правовий акт	Ключові положення
Конституція України	Гарантує рівність прав і свобод громадян, забороняє дискримінацію за будь-якими ознаками
ЗУ «Про туризм»	Визначає принципи туристичної діяльності, безпеку туристів, права споживачів туристичних послуг
ЗУ «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»	Закріплює право на безперешкодний доступ до об'єктів інфраструктури
ЗУ «Про регулювання містобудівної діяльності»	Встановлює вимоги щодо врахування потреб маломобільних груп населення при будівництві
Державні будівельні норми (ДБН) щодо безбар'єрності	Регламентують технічні вимоги до пандусів, ліфтів, навігації, санітарних приміщень
Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю	Забезпечує міжнародні стандарти доступності та недискримінації
Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору	Спрямована на усунення фізичних, інформаційних та соціальних бар'єрів
Державні та регіональні програми розвитку туризму	Передбачають модернізацію інфраструктури та підвищення якості послуг

Джерело: розроблено автором.

Суттєву роль у нормативно-правовому забезпеченні інклюзивного туризму відіграє Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні». Цей документ закріплює право осіб з інвалідністю на

безперешкодний доступ до об'єктів соціальної, транспортної та туристичної інфраструктури. Закон зобов'язує органи державної влади, місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання створювати умови для доступності об'єктів і послуг, що є фундаментальною правовою основою розвитку інклюзивного туризму [22].

Важливе значення має також Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності», який встановлює вимоги щодо обов'язкового врахування потреб маломобільних груп населення під час проєктування, будівництва та реконструкції будівель і споруд. Реалізація положень цього закону безпосередньо впливає на доступність готелів, закладів харчування, туристичних об'єктів і рекреаційної інфраструктури, що є необхідною умовою для розвитку інклюзивного туризму [19].

Нормативне забезпечення інклюзивного туризму також базується на державних будівельних нормах, зокрема ДБН, які регламентують безбар'єрність середовища. Вони визначають технічні вимоги до облаштування пандусів, ліфтів, санітарних приміщень, навігації та інших елементів доступності. Дотримання цих норм є обов'язковим при створенні та модернізації туристичної інфраструктури і прямо впливає на можливість надання інклюзивних туристичних послуг [26].

Значний вплив на формування нормативно-правового поля інклюзивного туризму має міжнародне законодавство та зобов'язання України. Передусім ідеться про Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю, ратифіковану Україною, яка зобов'язує державу забезпечувати доступність фізичного середовища, транспорту, інформації та послуг, зокрема у сфері туризму. Реалізація положень Конвенції сприяє гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами доступності та інклюзії [23].

Окрему роль у розвитку інклюзивного туризму відіграють державні стратегії та програмні документи. Зокрема, Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні спрямована на усунення фізичних,

інформаційних та соціальних бар'єрів у різних сферах суспільного життя, у тому числі в туризмі. Реалізація цієї стратегії створює передумови для системного розвитку інклюзивних туристичних дестинацій та підвищення доступності туристичних послуг.

Ключові міжнародно-правові акти, що визначають механізми захисту прав осіб з інвалідністю та стали підґрунтям для формування відповідних норм національного законодавства у багатьох державах, наведені на рис. 1.2.

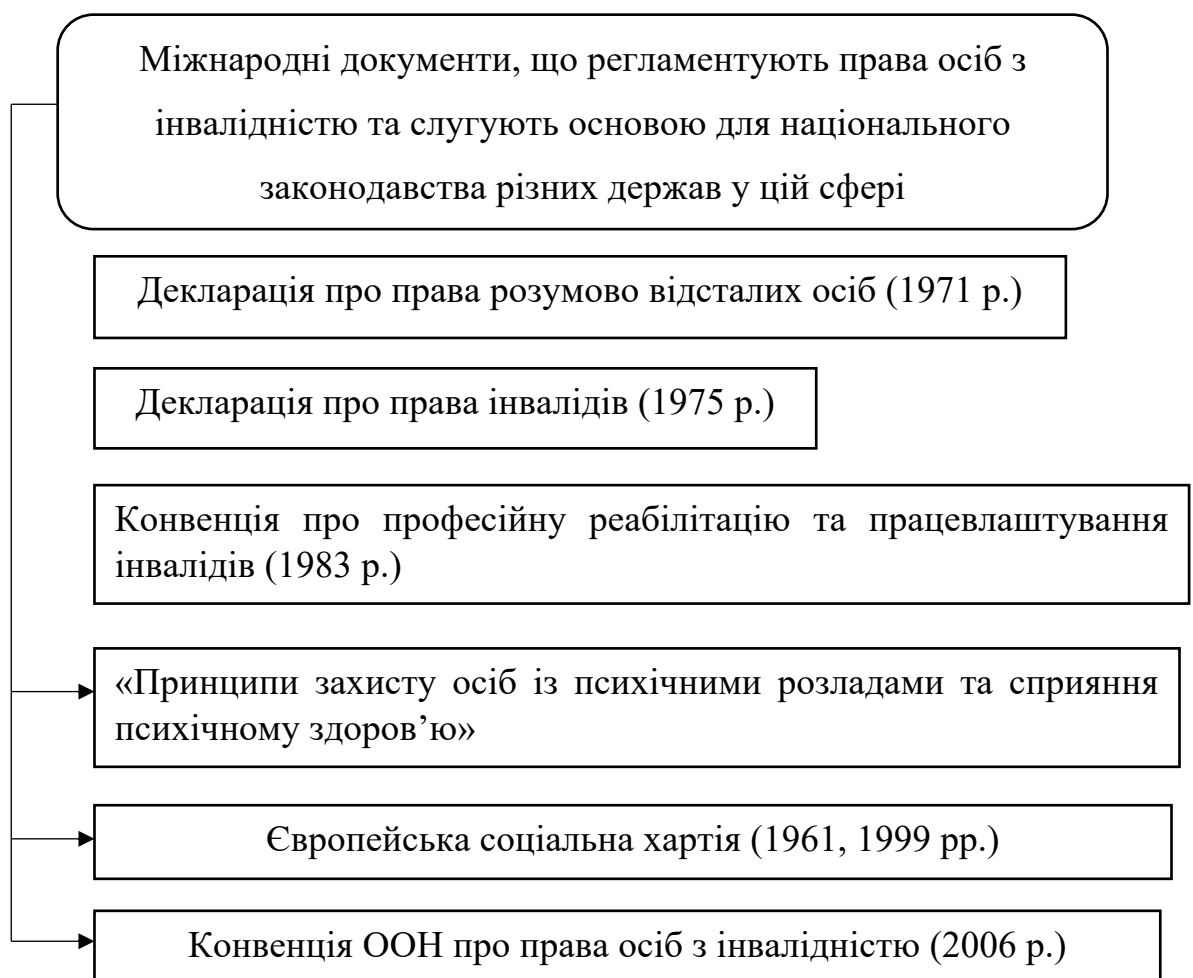


Рис. 1.2 Ключові міжнародно-правові акти, що регулюють права осіб з інвалідністю.

Джерело: розроблено автором.

Поняття інклюзії вперше було закріплено у Всесвітній декларації прав людини 1948 року і надалі відображається у численних міжнародних документах. Цей документ проголошує універсальність прав людини, підкреслюючи, що вони мають бути доступні для всіх осіб, незалежно від їхньої ідентичності чи місця проживання [4].

Початок системної реалізації заходів, спрямованих на формування доступного туризму для осіб з інвалідністю у світовому масштабі, пов'язують із ухваленням Манільської декларації зі світового туризму у жовтні 1980 року. Саме після цього Всесвітня туристична організація взяла на себе зобов'язання гарантувати рівний і недискримінаційний доступ до туристичних послуг для всіх категорій населення.

Подальшим вагомим етапом стало прийняття у 1991 році Генеральною асамблеєю зазначеної організації резолюції «Створення можливостей для туризму людям з обмеженими можливостями у 90-і роки». У 2005 році в місті Дакар (Республіка Сенегал) її положення були оновлені та викладені у новій редакції під назвою «Туризм, доступний для усіх» (Резолюція A/RES/492(XVI)/10), що закріпила концепцію універсальної доступності у туристичній сфері [2].

Ідеї формування інклюзивного суспільства також відображені у низці міжнародних документів, зокрема в Стандартних правилах ООН щодо забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю (1993 р.), у Саламанській декларації (1994 р.), а також в інших нормативно-правових актах, спрямованих на утвердження принципів рівності, недискримінації та соціальної інтеграції [2].

На державному рівні прийнято низку важливих нормативно-правових документів, які формують засади соціальної політики у сфері забезпечення належних умов життя та гарантування соціального захисту осіб з інвалідністю. Серед них – закони України:

- «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»,

- «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії»,
- «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні»,
- «Про соціальні послуги».

Важливе стратегічне значення також має Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні, розрахована на період до 2030 року, яка визначає комплексний підхід до формування інклюзивного середовища.

Окрім цього, у грудні 2015 року Україна ратифікувала ключові міжнародні акти, спрямовані на забезпечення прав людини відповідно до глобальних стандартів у сферах освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення. А вже у травні 2016 року було засновано Асоціація інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму, діяльність якої спрямована на розвиток інклюзивного туризму та розширення можливостей для осіб з інвалідністю.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення інклюзивного туризму в Україні має комплексний характер і ґрунтується на поєднанні туристичного, соціального, містобудівного та міжнародного законодавства. Незважаючи на відсутність окремого спеціалізованого закону про інклюзивний туризм, наявна нормативна база створює правові передумови для його розвитку. Подальше вдосконалення нормативно-правового забезпечення має бути спрямоване на конкретизацію вимог до доступності туристичних послуг, посилення контролю за їх дотриманням та інтеграцію принципів інклюзії у всі рівні туристичної політики.

1.3 Міжнародний досвід розвитку інклюзивного туризму

Міжнародний досвід розвитку інклюзивного туризму демонструє системний підхід до забезпечення рівного доступу до туристичних послуг і рекреаційних ресурсів для всіх категорій населення. У розвинених країнах

інклюзивний туризм розглядається як складова державної соціальної політики та важливий чинник сталого розвитку туристичної галузі. Його формування ґрунтується на поєднанні правового регулювання, інфраструктурної доступності, високих стандартів сервісу та активної участі держави й бізнесу.

Ключову роль у становленні інклюзивного туризму на міжнародному рівні відіграють документи Організації Об'єднаних Націй та Всесвітньої туристичної організації (UNWTO). Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю заклала фундаментальні принципи доступності, недискримінації та рівності можливостей, які стали орієнтиром для національних туристичних політик багатьох держав. UNWTO у своїх рекомендаціях наголошує, що доступний туризм є невід'ємною складовою конкурентоспроможності туристичних дестинацій і сприяє розширенню туристичних потоків [4].

Згідно з рейтингом Access City Award, створеним Європейською Комісією у співпраці з Європейським форумом з питань інвалідності, міста, які отримали цю нагороду, можуть слугувати зразком найкращих європейських практик у подоланні бар'єрів у транспорті та пов'язаній інфраструктурі, громадському просторі, комунікаційних та інформаційних технологіях, а також доступних громадських об'єктах та послугах. Ця нагорода також є частиною Стратегії з прав людей з інвалідністю на 2021-2030 роки, спрямованої на побудову Європи без бар'єрів [30].

Згідно з даними, опублікованими на офіційному веб-сайті ЄС: «Відень (Австрія) отримав нагороду Access City Award 2025 за значні зусилля з забезпечення доступності міста для людей з інвалідністю». Конкретні проекти, такі як доступні басейни, інтелектуальні світлофори та підтримка інтеграції в житло та зайнятість, зробили значний внесок у перетворення Відня на більш доступне та інклюзивне місто. Усі станції метро та понад 95% автобусних і трамвайних зупинок є доступними завдяки тактильним навігаційним системам, низькопідлоговим транспортним засобам та мультисенсорним системам допомоги в надзвичайних ситуаціях [30].

Проаналізуємо рейтинг Access City Award за 2024-2022 роки, наведений у таблиці 1.3, щоб зрозуміти найкращі європейські практики безбар'єрного туризму.

Таблиця 1.3 Рейтинг Access City Award за 2024-2022 роки

Роки	Місто, країна	Характеристика
2024	Сан-Крістобаль-де-ла-Лагуна, Іспанія	Незважаючи на статус об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, туристична інфраструктура активно розбудовується та модернізується: у проектах реставрації враховуються потреби осіб з інвалідністю, встановлюються пандуси, ліфти та спеціалізоване обладнання; створено онлайн-платформи та мобільні додатки, що надають інформацію про доступність туристичних об'єктів.
2023	Шеллефтео, Швеція	Чітка правова база, активна модернізація інфраструктури та використання сучасних цифрових технологій створили сприятливі умови для туристів з особливими потребами.
2022	Люксембург	Добре розвинена мережа адаптованого громадського транспорту. Туристичні об'єкти обладнані пандусами, ліфтами та іншими засобами для забезпечення безбар'єрного доступу. Офіційні туристичні веб-сайти та мобільні додатки надають детальну інформацію про доступність різних об'єктів та послуг. Хоча старі частини міста мають деякі архітектурні проблеми, місто продовжує адаптувати ці райони до сучасних стандартів.

Джерело: [29].

У світовій практиці, зокрема у США, з метою запобігання дискримінації осіб з інвалідністю для юридичних осіб, у тому числі підприємств туристичної галузі, встановлено низку заборон. Зокрема, суб'єктам господарювання не дозволяється:

- обмежувати людей з інвалідністю в отриманні послуг, участі у заходах або доступі до програм;
- вимагати надмірну чи нерелевантну інформацію щодо стану здоров'я, якщо вона не має прямого впливу на якість обслуговування;
- застосовувати критерії або умови допуску, що створюють дискримінаційні бар'єри для осіб з інвалідністю;
- встановлювати додаткові платежі для покриття витрат, пов'язаних із забезпеченням доступності (адаптацією інфраструктури, організацією супроводу, наданням послуг перекладача жестової мови тощо) [30].

Досвід країн Європейського Союзу свідчить про ефективність комплексного підходу до розвитку інклюзивного туризму. У більшості країн ЄС принципи доступності інтегровані в туристичне, соціальне та містобудівне законодавство. Особлива увага приділяється створенню безбар'єрного середовища в туристичних містах, розвитку адаптованого транспорту та впровадженню універсального дизайну в готельному господарстві. Так, у Німеччині діє національна система сертифікації «Accessible Tourism», яка передбачає оцінку туристичних об'єктів за критеріями доступності для різних груп туристів. Це сприяє підвищенню прозорості туристичного ринку та довіри споживачів [30].

Франція є прикладом країни, де інклюзивний туризм активно підтримується на державному рівні. Національний знак «Tourisme & Handicap» засвідчує відповідність туристичних об'єктів стандартам доступності для осіб з різними формами інвалідності. Запровадження такої системи стимулює туристичні підприємства інвестувати в адаптацію інфраструктури та підвищувати якість сервісу. Водночас держава забезпечує

інформаційну підтримку та популяризацію інклюзивних туристичних продуктів [30].

Скандинавські країни, зокрема Швеція та Данія, демонструють високий рівень розвитку інклюзивного туризму завдяки інтеграції принципів соціальної рівності та сталого розвитку. У цих країнах доступність туристичних послуг є стандартом, а не винятком. Туристичні маршрути, музеї, природні парки та транспортні системи проєктуються з урахуванням потреб маломобільних груп населення. Важливою складовою є також підготовка персоналу та розвиток інформаційної доступності, включаючи цифрові сервіси.

Досвід США свідчить про значну роль правового регулювання у розвитку інклюзивного туризму. Закон про американців з інвалідністю (ADA) встановлює чіткі вимоги до доступності будівель, транспорту та послуг, у тому числі в туристичній сфері. Виконання вимог закону є обов'язковим, що забезпечує високий рівень адаптації туристичної інфраструктури. Крім того, у США активно розвивається інклюзивний природний та пригодницький туризм, зокрема створюються доступні національні парки та рекреаційні маршрути.

Вартий уваги також досвід Японії, де концепція «універсального туризму» стала важливою складовою туристичної політики. У цій країні поєднується високий рівень технологічних рішень з культурою поваги до різноманітності потреб туристів. Інфраструктура туристичних міст, транспортні вузли та об'єкти культурної спадщини оснащуються засобами доступності, а інформація подається в різних форматах, що підвищує комфорт подорожей для всіх категорій туристів [30].

Міжнародний досвід свідчить, що важливим чинником успішного розвитку інклюзивного туризму є активна співпраця держави, бізнесу та громадських організацій. У багатьох країнах саме громадські ініціативи стали каталізатором змін, привертаючи увагу до проблем доступності та сприяючи

розробці нових туристичних продуктів. Водночас держава забезпечує нормативну підтримку та фінансування, а туристичний бізнес реалізує інклюзивні рішення на практиці.

Тому, для України важливо особливу увагу зосередити на підвищенні якості туристичних послуг. Йдеться не лише про вдосконалення рівня обслуговування, а й про впровадження сучасних стандартів безпеки, адаптованих до умов воєнного стану. Водночас врахування змін у поведінці споживачів, зокрема зростання попиту на безпечні та екологічно орієнтовані туристичні продукти, виступає важливим чинником забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних туристичних підприємств на міжнародному ринку [29].

Отже, міжнародний досвід розвитку інклюзивного туризму підтверджує, що його успішна реалізація можлива за умови комплексного підходу, який поєднує правове регулювання, інфраструктурну доступність, інноваційні технології та високий рівень сервісу. Для України цей досвід є важливим орієнтиром у формуванні власної моделі інклюзивного туризму, адаптованої до національних умов і потреб суспільства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1. Сучасний стан інклюзивності туристичних об'єктів та інфраструктури регіону

Державне агентство розвитку туризму спільно з обласними військовими адміністраціями здійснило друге щорічне дослідження, присвячене оцінці рівня фізичної доступності засобів розміщення в регіонах України. До опитування долучилися 6 032 представники туристичної сфери, з яких 3 697 становили готелі, 244 – курортні заклади, а 2 091 – інші об'єкти тимчасового проживання, зокрема хостели, кемпінги, туристичні бази та інші подібні установи [5].

Оцінювання рівня інклюзивності проводилося на основі спеціального чеклиста, що містив 17 критеріїв доступності, визначених у «Методичних рекомендаціях щодо формування безбар'єрності у сфері туризму». Ці рекомендації були погоджені Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України та розміщені на офіційному вебресурсі ДАРТ [5].

За підсумками дослідження встановлено, що 35,2% закладів мають сходи при вході, облаштовані пандусами, що свідчить про позитивну динаміку порівняно з попереднім роком. Контрастне маркування присутнє у 45,4% об'єктів, тоді як підйомні пристрої встановлені лише у 5,1% входів. Ліфтами оснащені 38% засобів розміщення, причому серед них 58% забезпечують звуковий супровід та дублювання інформації про поверхи шрифтом Брайля [5].

Водночас лише п'ята частина закладів має спеціально обладнані номери для осіб з інвалідністю, а 29% універсальні санітарні кімнати, пристосовані для таких відвідувачів. Ці показники майже не змінилися порівняно з 2024

роком. Третина опитаних (33,6%) повідомила про наявність доступних шляхів евакуації для людей з інвалідністю, а 30% закладів застосовують міжнародні знаки доступності.

Найкращі результати зафіксовано за трьома позиціями:

- можливість безперешкодного входу на територію (47%),
- облаштування спеціальних паркувальних місць для транспорту осіб з інвалідністю (майже 72%),
- підготовленість персоналу до обслуговування маломобільних груп населення (52%) [5].

Останній показник знизився порівняно з попереднім роком, що пояснюється значною плинністю кадрів у галузі гостинності та підкреслює потребу у систематичних навчальних програмах і тренінгах.

Як зазначила голова Державного агентства розвитку туризму України Наталя Табака: «в умовах сьогодення безбар'єрність у туристичній сфері безпосередньо пов'язана з рівнем добробуту громади, конкурентними позиціями регіонів і створенням нових економічних можливостей. Вона наголосила, що формування доступного туристичного середовища має стати спільним завданням держави, бізнесу та громад, а принцип безбар'єрності повинен сприйматися не як додаткова опція, а як обов'язковий стандарт» [5].

Стан інклюзивності туристичних об'єктів та інфраструктури у Львівській області відображає активний, але все ще поступовий процес адаптації регіону до потреб туристів з обмеженими можливостями. Львів та Львівщина рухаються в напрямі створення доступного туристичного середовища, що відповідає вимогам інклюзивного туризму, однак цей процес має як позитивні результати, так і численні виклики.

Одним із помітних досягнень у Львові є створення так званого інклюзивного туристичного маршруту за участю громадських організацій та місцевої влади. Наприклад, у Музеї митрополита Андрея Шептицького було облаштовано безбар'єрний доступ: облаштовано паркувальні місця для людей

із інвалідністю, понижено тротуари, встановлено гідравлічну платформу-ліфт для колясочників, створено внутрішні маршрути без порогів та спеціальні санітарні приміщення для людей з порушеннями мобільності. Це дозволяє відвідувачам з різними формами обмежень комфортно користуватися музейним простором [12].

Крім того, у Львові створено інтерактивну карту «Accessible City», яка включає понад 100 об'єктів – кафе, ресторанів, готелів, музеїв, парків та інших закладів – з позначенням їхньої доступності для маломобільних груп населення. Карта дозволяє туристам легко знаходити заклади з безбар'єрним входом, пандусами та адаптованими туалетами [8].

На рис. 2.3 наведено загальну кількість суб'єктів туристичної діяльності у Львівській області.



Рис. 2.3 Загальна кількість суб'єктів туристичної діяльності у Львівській області.

Джерело: розроблено автором на основі [5].

На рисунку представлено структуру суб'єктів туристичної діяльності у Львівській області за видами засобів розміщення. Загальна кількість об'єктів становить 1207 одиниць, що свідчить про достатньо розвинену туристичну інфраструктуру регіону.

Найбільшу частку серед суб'єктів туристичної діяльності займають готелі – 526 одиниць, що становить приблизно 44% від загальної кількості. Це вказує на високий рівень розвитку класичної готельної інфраструктури та значну орієнтацію регіону на прийом туристів різних категорій. Така структура є типовою для регіонів із активним туристичним потоком і добре розвиненою міською туристичною мережею, зокрема у місті Львів.

Другою за чисельністю групою є інші об'єкти розміщення (372 одиниці, або близько 31%). До цієї категорії належать хостели, апартаменти, садиби зеленого туризму та інші альтернативні засоби розміщення. Значна частка таких об'єктів свідчить про диверсифікацію туристичного ринку та зростання популярності більш доступних і гнучких форм розміщення, що особливо актуально в умовах внутрішнього туризму та економічної нестабільності.

Об'єкти туристичної інфраструктури на транспортних магістралях становлять 176 одиниць (приблизно 15%). Це важливий елемент забезпечення мобільності туристів, що включає мотелі, автокемпінги та придорожні комплекси. Їх наявність свідчить про розвиток транзитного туризму та логістичної підтримки туристичних потоків.

Найменшу частку займають курортні заклади – 133 одиниці (близько 11%). Незважаючи на відносно невелику кількість, саме ця категорія має стратегічне значення, оскільки забезпечує розвиток оздоровчого та реабілітаційного туризму. Особливо це актуально для Львівської області, де функціонують відомі курорти, такі як Трускавець, Східниця та Моршин.

Загалом структура туристичних об'єктів у Львівській області характеризується домінуванням готельного сектору та значною часткою альтернативних засобів розміщення. Це свідчить про гнучкість туристичного

ринку та його здатність адаптуватися до сучасних викликів, зокрема умов воєнного стану. Водночас відносно невисока частка курортних закладів вказує на потенціал подальшого розвитку санаторно-курортної сфери, особливо у контексті зростання попиту на реабілітаційні послуги.

Також розробляються інклюзивні туристичні маршрути, що поєднують фізичну доступність із мультимедійними елементами: текстовою інформацією легкою мовою, аудіогідами, перекладом жестовою мовою та альтернативними описами для людей з порушеннями зору. Один із таких маршрутів проходить через Стрийський парк, де заплановано розмістити відповідні інформаційні знаки та QR-коди з доступними матеріалами.

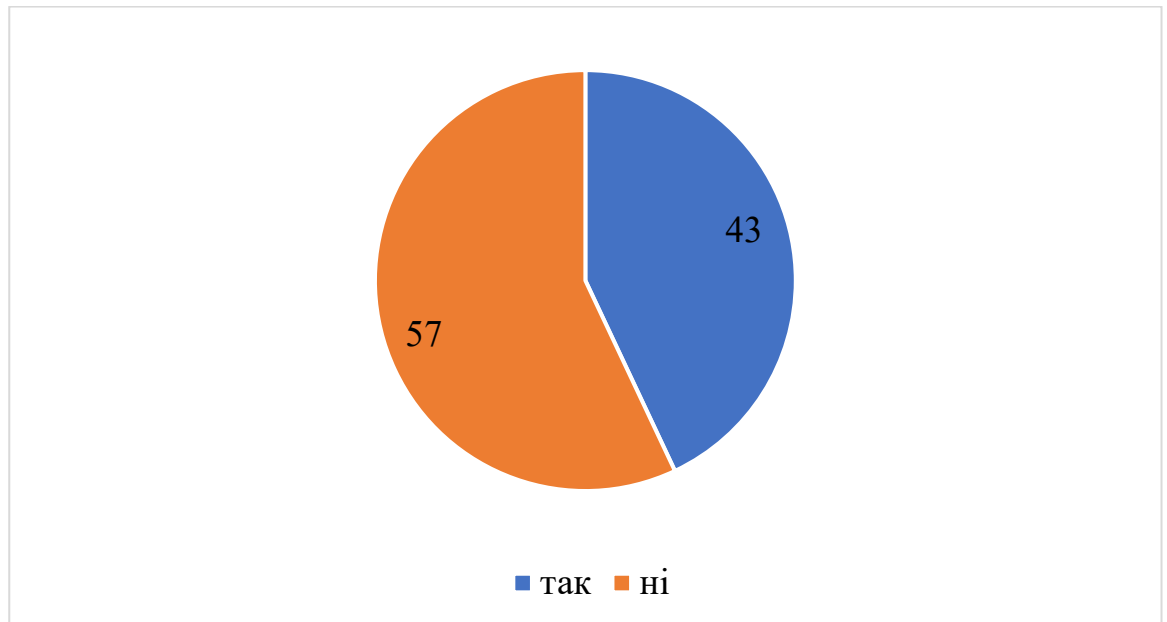


Рис. 2.4 Наявність у суб'єкта документа, який підтверджує його відповідність хоча б одному з таких документів ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд» або ISO Standart 21902

Джерело: розроблено автором на основі [5].

На рис. 2.4 наведено наявність у суб'єкта туристичної діяльності Львівської області документа, який підтверджує його відповідність хоча б одному з таких документів ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд» або ISO Standart 21902. Це свідчить про недостатній рівень

впровадження стандартів безбар'єрності та інклюзивності у туристичній інфраструктурі. Отримані результати вказують на необхідність активізації процесів сертифікації, адаптації об'єктів та підвищення рівня обізнаності суб'єктів туристичної діяльності щодо вимог доступності.

Зусилля зі створення інклюзивної туристичної інфраструктури не обмежуються лише технічними рішеннями. Львівська міська рада реалізує програму «Hospitality without Barriers», у рамках якої вже навчено близько двох тисяч працівників готельно-ресторанного бізнесу та екскурсоводів принципам інклюзивного обслуговування. Це підвищує якість сервісу для туристів з особливими потребами та сприяє створенню комфортного середовища для різних категорій мандрівників.

Важливою складовою цих ініціатив стала участь Львова у міжнародному рейтингу Green Destinations Top 100, де місто потрапило до списку кращих світових практик сталого та інклюзивного туризму. Така міжнародна оцінка підкреслює, що Львів не лише впроваджує окремі технічні рішення, але й розвиває цілісний підхід до доступного та соціально відповідального туризму.

На рис. 2.5 наведено аналіз рівня інклюзивності туристичних суб'єктів у Львівській області згідно критеріїв 1-4:

1. Суб'єкт туристичної діяльності застосовує міжнародні символи доступності для осіб з інвалідністю.
2. Вхід на територію безпроблемний (ширина хвіртки мінімально 90 см.; відсутність в проході сходів чи порогів; відсутність бар'єрів в місцях перетину тротуару із заїздом у ворота).
3. Суб'єкт туристичної діяльності має ліфт, що функціонує (за наявності технічної можливості розміщення ліфту у будівлі).
4. Суб'єкт туристичної діяльності має наявні підйомні механізми чи інші прилади розумного пристосування біля сходів (у разі відсутності пандусу).

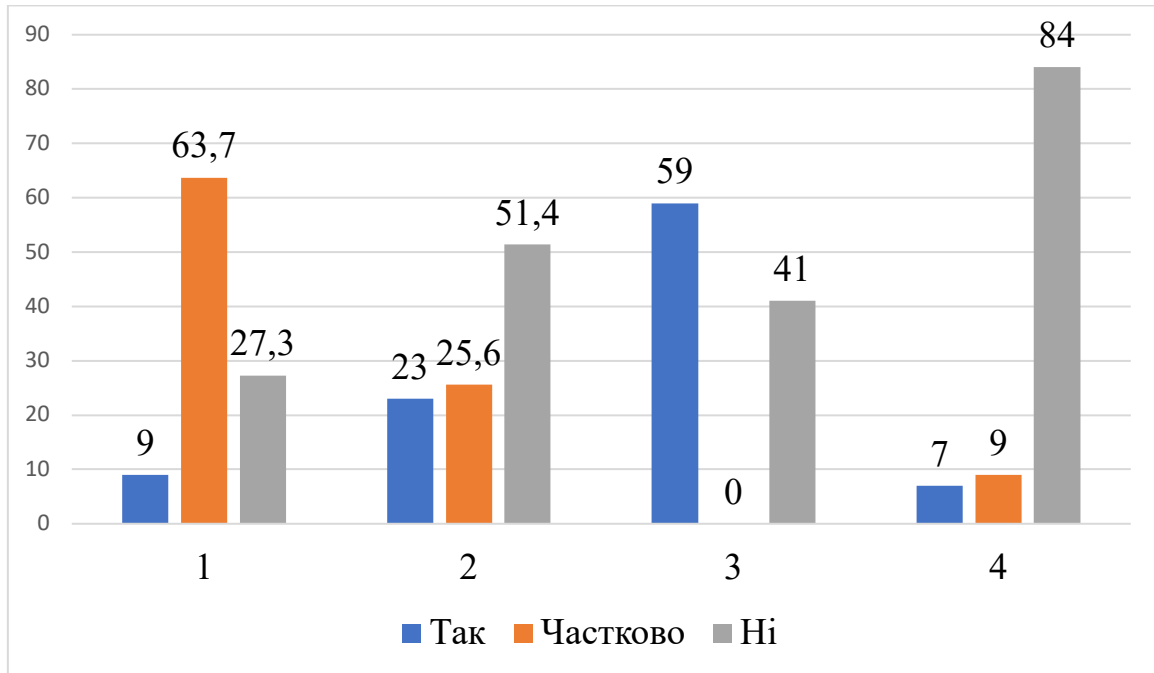


Рис. 2.5 Аналіз рівня інклюзивності туристичних суб'єктів у Львівській області за критеріями 1-4.

Джерело: розроблено автором на основі [5].

За першим критерієм переважає відповідь «частково» (63,7%), що свідчить про фрагментарне впровадження інклюзивних рішень. Лише 9% суб'єктів повністю відповідають вимогам, тоді як 27,3% взагалі не забезпечують відповідність.

За другим критерієм ситуація є більш збалансованою: 51,4% об'єктів не відповідають вимогам, 25,6% - частково відповідають, і 23% - повністю відповідають. Це вказує на наявність певного прогресу, однак домінує недостатній рівень інклюзивності.

Третій критерій демонструє найкращі результати: 59% суб'єктів відповідають вимогам, при цьому відсутні відповіді «частково». Проте 41% об'єктів все ще не відповідають, що свідчить про нерівномірність розвитку інклюзивності навіть у межах одного показника.

За четвертим критерієм ситуація є найбільш проблемною: 84% суб'єктів не відповідають вимогам, лише 9% - частково відповідають і 7% - повністю

відповідають. Це свідчить про критично низький рівень розвитку відповідного аспекту інклюзивності.

Загалом аналіз показує, що рівень інклюзивності туристичних суб'єктів у Львівській області є нерівномірним: окремі критерії демонструють позитивну динаміку, проте більшість показників вказує на недостатній рівень адаптації. Особливо проблемними залишаються складні та спеціалізовані аспекти інклюзивності, що потребують додаткових інвестицій, впровадження стандартів та підвищення обізнаності суб'єктів туристичної діяльності.

Також, у Додатку А наведено перелік 30 туристичних об'єктів Львівської області з визначеним рівнем доступності для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення. Таблиця дозволяє оцінити потенціал розвитку інклюзивного туризму та спланувати маршрути відповідно до рівня доступності.

На рис. 2.6 наведено аналіз рівня інклюзивності туристичних суб'єктів у Львівській області згідно критеріїв 5-8:

5. Будь-які прозорі конструкції на шляхах руху до будівлі мають відповідне контрастне маркування (у разі наявності таких конструкцій).
6. Обладнаний номер для осіб з інвалідністю.
7. Адаптований сайт для забезпечення інформаційної безбар'єрності.
8. Шляхи евакуації в будівлі є доступними для осіб з інвалідністю.

Аналіз даних свідчить про загальну тенденцію до недостатнього рівня відповідності об'єктів сучасним вимогам безбар'єрності, особливо за більш складними та спеціалізованими показниками.

За окремими критеріями спостерігається переважання відповідей «ні», що вказує на відсутність належної адаптації туристичних об'єктів до потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Частка відповідей «частково» свідчить про наявність певних елементів інклюзивності, однак вони не забезпечують повноцінного доступу та комфортного користування послугами.

Водночас незначна кількість відповідей «так» демонструє, що лише окремі суб'єкти туристичної діяльності впроваджують комплексні підходи до забезпечення доступності. Це підтверджує нерівномірність розвитку інклюзивного середовища та залежність рівня адаптації від ресурсних можливостей підприємств.

У цілому результати аналізу за критеріями 5–8 свідчать про наявність системних проблем у впровадженні інклюзивних стандартів у туристичній сфері Львівської області. Це обумовлює необхідність посилення державного регулювання, впровадження міжнародних стандартів доступності, а також активізації інвестицій у модернізацію туристичної інфраструктури.

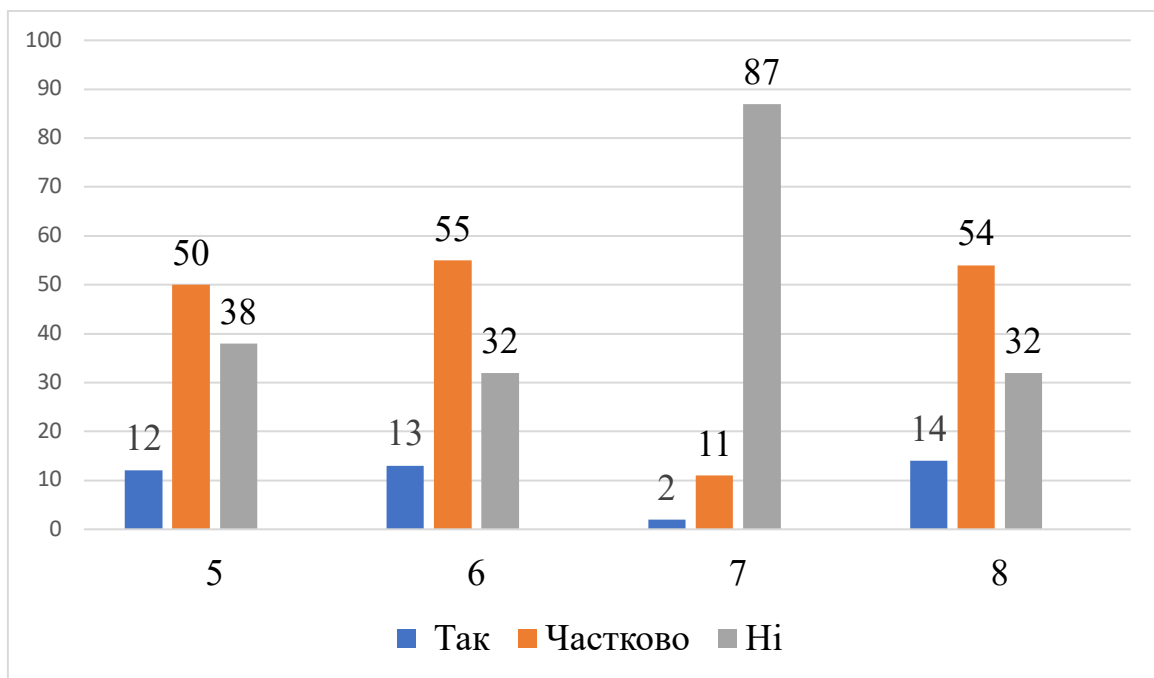


Рис. 2.6 аналіз рівня інклюзивності туристичних суб'єктів у Львівській області за критеріями 5-8.

Джерело: розроблено автором на основі [5].

На рис. 2.7 наведено аналіз рівня інклюзивності туристичних суб'єктів у Львівській області згідно критеріїв 9-12:

9. Суб'єкт туристичної діяльності передбачив відокремлені місця для паркування транспортних засобів осіб з інвалідністю (за наявності парко місця).

10. Сходи, на вході до будівлі, облаштовані пандусом, що має поручні з обох боків, в тому числі простір для маневрування крісла колісного (за наявності сходів).

11. Сходи, на вході до будівлі, безпечні (не слизькі), прості у користуванні, їх початок та закінчення мають контрастне маркування (за наявності сходів).

12. Ліфт оснащений сигналами звукового супроводу та дублювання позначень поверхів шрифтом Брайля (за наявності технічної можливості розміщення ліфту у будівлі).

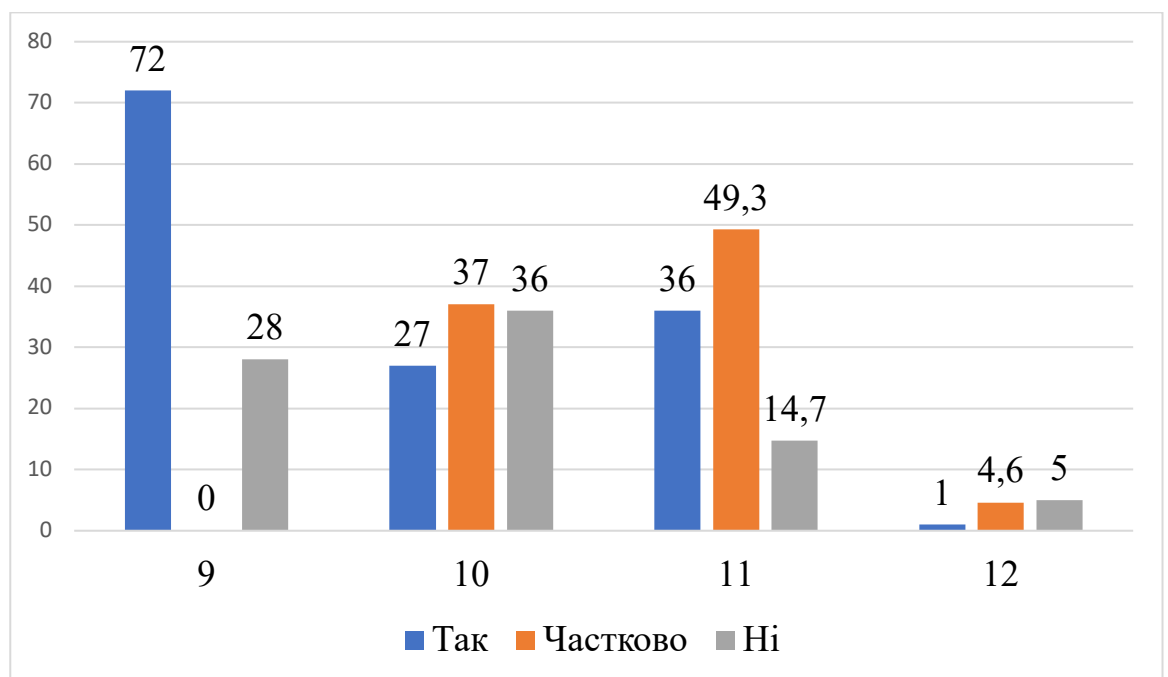


Рис. 2.7 Аналіз рівня інклюзивності туристичних суб'єктів у Львівській області за критеріями 9-12.

Джерело: розроблено автором на основі [5].

Аналіз показує, що за більшістю критеріїв переважають відповіді «ні», що свідчить про недостатній рівень впровадження комплексних інклюзивних

рішень у діяльність туристичних суб'єктів. Це може бути пов'язано з обмеженими фінансовими можливостями, низьким рівнем обізнаності щодо стандартів доступності або відсутністю чітких механізмів контролю їх дотримання.

Частка відповідей «частково» вказує на те, що окремі елементи інклюзивності все ж впроваджуються, однак вони мають фрагментарний характер і не забезпечують повноцінного доступу до туристичних послуг. Невелика кількість відповідей «так» підтверджує, що лише окремі підприємства демонструють системний підхід до формування безбар'єрного середовища.

Узагальнюючи результати за критеріями 9–12, можна зробити висновок, що саме ці аспекти інклюзивності залишаються найменш розвиненими у туристичній сфері регіону. Це зумовлює необхідність посилення уваги до цифрової доступності, підготовки персоналу, адаптації інформаційних ресурсів та впровадження міжнародних стандартів обслуговування.

На рис. 2.8 наведено аналіз рівня інклюзивності туристичних суб'єктів у Львівській області згідно критеріїв 13-16:

13. Суб'єкт туристичної діяльності застосовує вказівні таблички шрифтом Брайля (біля кожних дверей).
14. Наявна доступна універсальна кабіна туалету.
15. Система безпеки і евакуації доступна для усіх осіб з МГН.
16. Чи обізнаний персонал з правилами та етикетом приймання осіб з МГН.

Аналіз отриманих результатів свідчить про переважання низького рівня відповідності за більшістю критеріїв, що проявляється у значній частці відповідей «ні». Це вказує на недостатню інтеграцію принципів інклюзивності у стратегічне управління та операційну діяльність туристичних суб'єктів.

Водночас наявність відповідей «частково» свідчить про початковий етап впровадження інклюзивних практик, однак їх реалізація має несистемний характер і не забезпечує комплексного підходу до доступності. Частка відповідей «так» залишається незначною, що підтверджує обмежену кількість підприємств, які відповідають сучасним стандартам інклюзивного туризму.

Узагальнюючи результати за критеріями 13–16, можна зробити висновок, що саме стратегічні та інноваційні аспекти інклюзивності є найменш розвиненими у туристичній сфері регіону. Це обумовлює необхідність впровадження комплексних програм розвитку безбар'єрного середовища, підвищення рівня цифровізації, удосконалення управлінських підходів та активізації державної підтримки у сфері інклюзивного туризму.

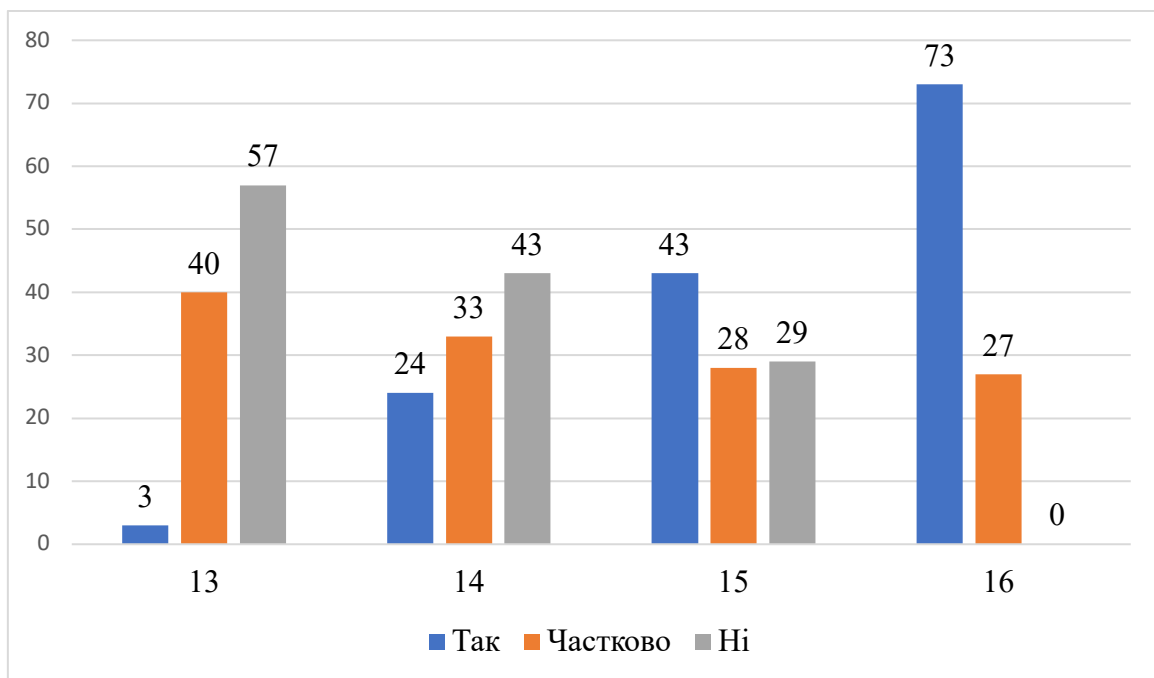


Рис. 2.8 Аналіз рівня інклюзивності туристичних суб'єктів у Львівській області за критеріями 13-16.

Джерело: розроблено автором на основі [5].

За результатами всеукраїнського опитування, яке провело Державне агентство розвитку туризму у співпраці з обласними адміністраціями, в Україні лише 23 % туристичних засобів розміщення мають номери, обладнані

для осіб з інвалідністю. Рівень інклюзивності оцінювався за чек-листом із 17 ознак доступності (безбар'єрні входи, адаптовані санвузли, доступність шляхів пересування тощо) відповідно до «Методичних рекомендацій з питань формування безбар'єрності в туризмі» [5].

Цей загальний показник свідчить, що навіть на національному рівні більшість туристичних суб'єктів ще не повністю відповідають базовим вимогам доступності. Навіть якщо Львів та Львівська область мають активні практики інклюзивності (нижче), загальна ситуація в готельному секторі в Україні залишається недостатньою.

У 2024–2025 роках ДАРТ спільно з платформою «ЛУН Місто» запустили «Мапу безбар'єрності» - інтерактивний цифровий інструмент, що містить дані про рівень доступності туристичних локацій по всій Україні, включно з регіонами, де найбільш активно розвивається туризм. Мета проєкту полягає в тому, щоб туристи могли перевірити доступність обраних локацій перед поїздкою, а самим туристичним об'єктам – стимулювати роботу над доступністю [5].

Ця ініціатива має важливе значення і для Львівської області, оскільки місто Львів і його туристичні локації активно включаються до «Мапи безбар'єрності» та інших цифрових ресурсів, які можуть впливати на підвищення обізнаності про рівень доступності [8].

Одним із найвагоміших прикладів результатів роботи у сфері інклюзивного туризму є включення Львова до Global Green Destinations Top 100 2025 за практики сталого і інклюзивного туризму. Львів було визнано у рейтингу кращих туристичних напрямків світу за реальні кроки до безбар'єрності, які включають:

- Програму «Hospitality without Barriers», в межах якої вже приблизно 2 000 працівників готелів, ресторанів і гідів пройшли навчання з інклюзивного сервісу.

- Створення інтерактивної карти Accessible City, де позначено 76 закладів HoReCa з безбар'єрними входами та адаптованими туалетами.
- Розробку інклюзивних туристичних маршрутів (історичний центр і Сихівський парк зі спеціальними мультимедійними компонентами: доступні тексти, аудіо, описи для слабкозорих і мовні опції) [13].

Ці показники демонструють, що у Львові формуються реальні практики доступності, які не лише відповідають на запит осіб з інвалідністю, а й впливають на соціальну інтеграцію, гідність та участь громади.

2.2 Туристичний потенціал Львівської області для розвитку інклюзивного туризму

Ключовим сегментом інклюзивного туризму виступають особи з інвалідністю, адже саме вони найчастіше стикаються з обмеженнями у мобільності та сприйнятті довкілля, що зумовлює необхідність створення спеціальних умов для організації подорожей. В Україні чисельність цієї соціальної групи перевищує 3 мільйони осіб. За період повномасштабної війни їх кількість збільшилася приблизно на 300 тисяч, причому така тенденція до зростання зберігається. Станом на початок 2023 року у структурі осіб з інвалідністю найбільшу частку становили люди з III групою інвалідності – 54,1%, тоді як найменшою була частка осіб з I групою – 7,5% [4].

До п'ятірки регіонів із найбільшою кількістю осіб з інвалідністю нині належать Львівська, Дніпропетровська, Одеська та Харківська області, а також місто Київ. Провідні позиції Львівської області зумовлені кількома чинниками: активними внутрішніми переміщеннями населення зі східних територій до західних регіонів, що розпочалися у 2014 році та суттєво посилилися після 2022 року; відносно високим рівнем безбар'єрності міського простору; сприятливими можливостями для лікування й реабілітації; потужним туристично-рекреаційним потенціалом території, а також

доброзичливим і толерантним ставленням місцевої громади до людей з особливими потребами [5].

Сегмент доступного туризму характеризується високою динамікою розвитку та створює для підприємств туристичної сфери додаткові перспективи зростання і формування конкурентних переваг. Зважаючи на те, що особи з особливими потребами рідко здійснюють подорожі самостійно й зазвичай подорожують у супроводі членів родини або друзів, підвищення рівня безбар'єрності туристичних послуг здатне суттєво посилити економічний ефект від таких подорожей. У результаті це сприяє зростанню внеску інклюзивних туристів у соціально-економічний розвиток як окремих регіонів, так і держави загалом.

Львівська область є одним із найбільш туристично привабливих регіонів України, що зумовлено її багатим культурно-історичним надбанням, різноманітністю природних рекреаційних ресурсів, розвиненою туристичною інфраструктурою та географічним положенням на заході країни. Ці фактори створюють значний потенціал для розвитку інклюзивного туризму, орієнтованого на різні категорії туристів із обмеженими можливостями, маломобільних груп населення та осіб із специфічними потребами.

Одним із ключових чинників туристичного потенціалу регіону є культурно-історична спадщина Львова та міст області. Львів, як обласний центр, відомий своїми пам'ятками світової та національної спадщини – історичним центром міста, монастирями, церквами, музеями та театрами. Для розвитку інклюзивного туризму це створює можливість організації доступних культурних маршрутів, адаптованих екскурсійних програм та музейних просторів із безбар'єрними входами, аудіогідами та інформаційними матеріалами для людей з порушеннями зору або слуху [13].

Природні рекреаційні ресурси області є ще одним важливим компонентом туристичного потенціалу. Карпати на заході регіону пропонують багаті можливості для розвитку екотуризму та рекреації,

включаючи пішохідні маршрути, санаторно-курортні комплекси та природні парки. У перспективі ці об'єкти можуть бути адаптовані для інклюзивних маршрутів із доступними стежками, інформаційними панелями з великим шрифтом, спеціальними оглядовими майданчиками та транспортними засобами для маломобільних туристів. Крім того, наявність курортних зон, таких як Моршин, Трускавець та Східниця, дозволяє поєднувати оздоровчий туризм із принципами інклюзії, забезпечуючи доступ до лікувально-оздоровчих процедур для всіх груп населення [13].

Львівська область має розвинену туристичну інфраструктуру, що включає готелі різного рівня, ресторани, транспортні зв'язки, культурні заклади та рекреаційні об'єкти. Ця наявність інфраструктури є важливою передумовою для розвитку інклюзивного туризму, оскільки адаптація вже існуючих об'єктів до потреб маломобільних груп та інших туристів із спеціальними потребами вимагає менших витрат порівняно зі створенням нових об'єктів «з нуля». Додатковою перевагою є наявність міжнародного аеропорту у Львові, що забезпечує зручне транспортне сполучення для внутрішніх та закордонних туристів.

Соціокультурний потенціал регіону також має значення для розвитку інклюзивного туризму. Львів та область мають досвід організації фестивалів, культурних заходів, ярмарків і виставок, які можна адаптувати для участі людей із обмеженими можливостями. Наприклад, створення спеціальних зон для колясочників, доступних туалетів та аудіовізуальних супровідних матеріалів дозволяє забезпечити повноцінну участь у культурному житті регіону.

Важливим аспектом туристичного потенціалу є зростання усвідомлення та підтримки інклюзивного туризму на рівні держави та місцевих органів влади. Львівська обласна адміністрація активно працює над адаптацією туристичної інфраструктури та впровадженням стандартів доступності. У табл. 2.4 наведено інклюзивний туристичний маршрут «Доступна Львівщина».

Таблиця 2.4 Інклюзивний туристичний маршрут «Доступна Львівщина»

№	Назва об'єкта	Населений пункт	Тип об'єкта	Елементи доступності	Коротка характеристика
1	Площа Ринок	Львів	історична локація	пандуси, тактильна плитка	Центральна площа міста та популярна туристична атракція
2	Львівська ратуша	Львів	архітектурна пам'ятка	доступний вхід	Символ історичного центру Львова
3	Львівський національний музей	Львів	музей	пандуси, ліфт	Експозиції українського мистецтва
4	Львівський історичний музей	Львів	музей	часткова доступність	Один із найстаріших музеїв міста
5	Львівський оперний театр	Львів	культурний об'єкт	пандуси, ліфт	Один із найвідоміших театрів Європи
6	Стрийський парк	Львів	парк	рівні доріжки	Популярна рекреаційна зона
7	Парк Високий Замок	Львів	парк	доступні маршрути	Панорамна точка міста
8	Шевченківський гай	Львів	музей просто неба	доріжки, пандуси	Музей народної архітектури і побуту
9	Парк Знесіння	Львів	ландшафтний парк	безбар'єрні стежки	Природна зона відпочинку

Джерело: розроблено автором на основі [12].

Проте потенціал розвитку інклюзивного туризму у Львівській області ще не використаний повністю. Основні виклики пов'язані з історичною

забудовою міста та області, недостатнім рівнем адаптації окремих туристичних об'єктів, обмеженими фінансовими ресурсами для модернізації інфраструктури та відсутністю єдиної системи оцінки та сертифікації доступності на регіональному рівні. Вирішення цих проблем можливе через комплексну стратегію розвитку інклюзивного туризму, що поєднує технічні, організаційні та освітні заходи.

Таким чином, туристичний потенціал Львівської області для розвитку інклюзивного туризму є значним і різноманітним. Поєднання багатого культурного і природного надбання, розвиненої інфраструктури, досвіду організації культурних та рекреаційних заходів, а також державної підтримки створює сприятливі умови для формування доступних туристичних продуктів. Подальше системне впровадження принципів інклюзії дозволить регіону не лише задовольнити потреби туристів із різними формами обмежень, а й підвищити конкурентоспроможність Львівської області на національному та міжнародному туристичному ринку.

2.3 Проблеми та напрями вдосконалення розвитку інклюзивного туризму в регіоні

Незважаючи на позитивні кроки, сучасний стан інклюзивності туристичної інфраструктури у Львівській області все ще є неоднорідним. Багато традиційних туристичних об'єктів і пам'яток історії не пристосовані для маломобільних осіб. Причини цього пов'язані з історичною забудовою, обмеженим фінансуванням реконструкцій, а також відсутністю загальної системи оцінювання та сертифікації доступності об'єктів на рівні області.

Інша проблема полягає в тому, що адаптація інфраструктури часто здійснюється фрагментарно: пандус чи доступний вхід є, але навколишня територія або тротуари не пристосовані для комфортного пересування людей на колісних кріслах чи з іншими формами обмежень. Це створює ситуації,

коли фактична доступність обмежена, навіть якщо технічні елементи пристосування присутні – питання комплексності рішень залишаються відкритими.

Також потрібно зазначити, що інклюзивні рішення ще недостатньо поширені у віддалених громадах Львівської області, де інфраструктура часто не відповідає базовим стандартам безбар'єрності. Проте є позитивні ініціативи й поза межами обласного центру: шість громад Львівщини пройшли аудит архітектурної доступності з конкретними рекомендаціями щодо створення безбар'єрного простору на місцевому рівні, що свідчить про поступове розширення практик інклюзивності в області.

Серйозною перешкодою для активної участі осіб з інвалідністю у туристичній діяльності залишається невисокий рівень їх матеріального забезпечення, що часто не дає можливості повною мірою покривати навіть основні життєві потреби. Насамперед така ситуація зумовлена недостатнім розміром пенсійних виплат, призначених у зв'язку з інвалідністю. Порівняно кращий фінансовий стан характерний лише для окремих категорій, зокрема осіб, які отримують пенсійне забезпечення як учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, а також людей з інвалідністю, пов'язаною з воєнними подіями.

До ключових інституційних бар'єрів, що стримують розвиток інклюзивного туризму в Україні, належить низка системних недоліків. Насамперед на загальнодержавному та регіональному рівнях досі не сформовано єдину базу даних туристичних об'єктів, адаптованих для людей з особливими потребами. Водночас спостерігається обмежена кількість спеціалізованих вебресурсів та інформаційних платформ, які б надавали потенційним туристам вичерпні відомості про можливості інклюзивних подорожей як у межах країни, так і в окремих регіонах.

Ще однією проблемою є недостатня розвиненість нормативно-правового забезпечення соціальної спрямованості, яке б комплексно

регулювало взаємодію між особами з інвалідністю, підприємницьким сектором і державними інституціями у сфері туризму.

Крім того, в Україні фактично відсутня системна інформаційна робота з бізнес-середовищем щодо економічних переваг інклюзивного туризму. Не сформовано й ефективних стимулюючих механізмів, здатних заохочувати суб'єктів туристичної діяльності до впровадження та розвитку послуг, орієнтованих на людей з особливими потребами.

Сучасні проєкти інклюзивного туризму у Львівській області мають потенціал стати модельними для всієї України. Інтерактивні карти доступності, навчальні програми для персоналу, створення мультимедійних маршрутів та участь у міжнародних рейтингах – це позитивні тренди, які сприяють формуванню більш доступної туристичної дестинації.

У додатку В наведено основні напрями та заходи розвитку інклюзивного туризму у Львівській області.

Подальший розвиток інклюзивної туристичної інфраструктури вимагатиме системного підходу:

- розробки стандартів доступності,
- регіонального планування безбар'єрного середовища,
- фінансової підтримки адаптаційних проєктів
- моніторингу відповідності туристичних об'єктів вимогам безбар'єрності.

Сприятливе соціально-економічне та рекреаційне середовище Львівської області стимулює осіб з інвалідністю обирати цей регіон для покращення якості життя, проходження лікування та реабілітації. Це пояснюється сукупністю чинників.

Передусім важливу роль відіграє потужний лікувально-реабілітаційний потенціал Львівщини, представлений значною кількістю медичних установ і центрів відновного лікування, оснащених сучасним обладнанням та укомплектованих фаховими кадрами. Додатковою перевагою є наявність

бальнеологічних курортів, санаторно-курортних комплексів і природних рекреаційних територій, що створюють сприятливі умови для оздоровлення.

Не менш вагомим чинником виступає розгалужена система закладів соціальної підтримки, яка охоплює геріатричні установи, спеціалізовані центри допомоги, а також активну мережу громадських і волонтерських організацій, орієнтованих на підтримку людей з особливими потребами.

Суттєве значення має і поступове вдосконалення інфраструктури та транспортної системи міста Львів і населених пунктів області у напрямі забезпечення безбар'єрності. Це сприяє формуванню доступного середовища, що полегшує повсякденне життя, мобільність, подорожі та організацію дозвілля для осіб з інвалідністю.

Окрім матеріальних передумов, важливим соціальним ресурсом регіону є сформована культура толерантності та поваги до людей з особливими потребами з боку місцевої громади, що позитивно впливає на їхню соціальну інтеграцію та психологічний комфорт.

Поступ інклюзивного туризму як на державному, так і на регіональному рівнях можливий лише за умови впровадження комплексного стратегічного підходу. Пріоритетними орієнтирами такого розвитку виступають принципи збалансованості, інноваційності та інклюзивного економічного зростання. Водночас ефективне подолання існуючих бар'єрів у формуванні й поширенні інклюзивного туризму передбачає об'єднання зусиль усіх суб'єктів туристичної діяльності з метою створення спеціалізованих та привабливих туристичних маршрутів, адаптованих до потреб людей з обмеженими можливостями.

Серед громадських об'єднань, що здійснюють активну діяльність у сфері підтримки осіб з інвалідністю, доцільно відзначити роботу ГО «Зелений хрест» у Львові.

Водночас підприємства готельного господарства й заклади ресторанного сервісу дедалі активніше впроваджують інфраструктурні

рішення, спрямовані на забезпечення безбар'єрності та комфорту для інклюзивних відвідувачів. У містах України поступово з'являються елементи доступного середовища, зокрема пандуси, підйомні механізми, пониження бордюрів, тактильна навігація для людей із порушеннями зору, а також світлофори зі звуковим супроводом. Такі зміни сприяють формуванню позитивного іміджу України як держави, орієнтованої на соціальну відповідальність і доступний туризм.

Також розроблена анкета оцінювання рівня доступності туристичних об'єктів для осіб з інвалідністю у Львівській області дозволила провести комплексний аналіз стану інклюзивності туристичної інфраструктури регіону (додаток Б).

Особливу увагу також приділяють розвитку інформаційної доступності. Зокрема, уже функціонують спеціальні інтерактивні карти безбар'єрності, які допомагають людям знаходити доступні об'єкти соціальної та туристичної інфраструктури. Наприклад, «Карта доступності» дає змогу користувачам отримувати інформацію про розташування об'єктів у межах певного міста чи країни та оцінювати рівень їх пристосованості до потреб осіб з інвалідністю.

Отже, розвиток інклюзивного туризму в регіоні супроводжується низкою системних проблем, серед яких недостатній рівень безбар'єрної інфраструктури, обмежене нормативно-правове забезпечення, слабка інформаційна підтримка та недостатня мотивація бізнесу до впровадження інклюзивних послуг.

Водночас регіони мають значний потенціал для активізації цього напрямку завдяки розвитку партнерства між владою, громадськими організаціями та туристичними підприємствами, модернізації інфраструктури, впровадженню цифрових рішень і формуванню спеціалізованих туристичних продуктів. Комплексний та стратегічний підхід до вирішення зазначених проблем сприятиме підвищенню доступності туристичних послуг, соціальній інтеграції осіб з інвалідністю та зміцненню конкурентоспроможності регіону.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження теоретичних засад, нормативно-правового забезпечення та практичного стану розвитку інклюзивного туризму у Львівській області встановлено, що інклюзивний туризм є стратегічно важливим напрямом модернізації регіональної туристичної політики, який поєднує соціальну відповідальність, економічну доцільність і гуманістичні цінності сучасного суспільства.

У першому розділі кваліфікаційної роботи розкрито сутність і значення інклюзивного туризму як складової сталого розвитку туристичної галузі. Визначено, що інклюзивний туризм передбачає створення безбар'єрного середовища для всіх категорій населення, зокрема осіб з інвалідністю, людей похилого віку, сімей із дітьми, ветеранів війни та осіб із тимчасовими обмеженнями здоров'я. Обґрунтовано, що інклюзивність у туризмі виходить за межі фізичної доступності та охоплює інформаційну, комунікаційну, соціальну й економічну складові. У сучасних умовах, з огляду на наслідки повномасштабної війни в Україні, питання доступності туристичних послуг набуває особливої актуальності, оскільки значно зростає кількість людей, які потребують адаптованого середовища.

Проаналізовано нормативно-правову базу розвитку інклюзивного туризму в Україні та Європейському Союзі. Встановлено, що основою формування інклюзивної політики є положення Організація Об'єднаних Націй та Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, які закріплюють принципи рівності, недискримінації та доступності. В Україні ключовими документами є Закон України «Про туризм» та Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року, що визначають стратегічні напрями формування безбар'єрного середовища. Разом із тим з'ясовано, що попри наявність законодавчої бази, механізми практичної імплементації залишаються недостатньо ефективними, що проявляється у фрагментарності

підходів та нерівномірності впровадження стандартів доступності на регіональному рівні.

Дослідження міжнародного досвіду розвитку інклюзивного туризму показало, що країни Європейського Союзу активно впроваджують комплексні програми адаптації туристичної інфраструктури, стандарти універсального дизайну та цифрові рішення для забезпечення доступності інформації. Зокрема, у Іспанія, Німеччина та Швеція сформовано системи сертифікації доступних туристичних об'єктів, розвинено мережі безбар'єрних маршрутів та впроваджено механізми державного стимулювання бізнесу. Узагальнення міжнародних практик дало можливість визначити, що ключовими чинниками успіху є системність державної політики, партнерство між владою і бізнесом, а також активне залучення громадських організацій осіб з інвалідністю до процесу прийняття рішень.

У другому розділі здійснено комплексний аналіз сучасного стану інклюзивності туристичних об'єктів та інфраструктури Львівської області. Встановлено, що регіон має значний туристичний потенціал завдяки культурній спадщині, природним ресурсам та розвиненій мережі закладів розміщення. Особливу роль відіграє місто Львів як центр культурного, подієвого та історичного туризму, а також бальнеологічні курорти Моршин і Трускавець, які мають потенціал для розвитку інклюзивного оздоровчого туризму.

Разом із тим аналіз показав, що рівень фізичної доступності більшості туристичних об'єктів залишається недостатнім. Значна частина історичних будівель не адаптована до потреб маломобільних груп населення; обмеженою є наявність тактильних елементів, інформації шрифтом Брайля, аудіогідів та альтернативних форматів подання інформації. Проблемним залишається стан транспортної інфраструктури та громадського простору, що знижує рівень комплексної доступності туристичних маршрутів.

Оцінка туристичного потенціалу регіону засвідчила, що Львівська область має об'єктивні передумови для формування конкурентоспроможного інклюзивного туристичного продукту. Розвинена мережа санаторно-курортних закладів, рекреаційні ресурси Карпатського регіону, наявність освітніх і наукових установ туристичного профілю створюють основу для впровадження інноваційних підходів у сфері безбар'єрності. Водночас реалізація цього потенціалу потребує системного стратегічного планування, фінансової підтримки та підвищення рівня професійної підготовки кадрів.

У процесі дослідження визначено основні проблеми розвитку інклюзивного туризму в регіоні: недостатній рівень фінансування заходів із адаптації інфраструктури; відсутність єдиної системи моніторингу доступності туристичних об'єктів; низький рівень обізнаності суб'єктів туристичної діяльності щодо принципів універсального дизайну; обмежена координація між органами влади та бізнесом; недостатній розвиток інформаційних ресурсів, що містять дані про рівень доступності послуг.

На основі проведеного аналізу обґрунтовано напрями вдосконалення розвитку інклюзивного туризму у Львівській області. По-перше, доцільним є впровадження регіональної програми підтримки інклюзивного туризму з чітко визначеними показниками ефективності. По-друге, необхідно розробити систему добровільної сертифікації туристичних об'єктів за критеріями доступності. По-третє, важливим є залучення міжнародної технічної допомоги та грантових ресурсів для модернізації інфраструктури. По-четверте, слід посилити освітню складову шляхом інтеграції курсів з інклюзивного туризму до програм підготовки фахівців туристичної галузі. По-п'яте, актуальним є створення інтерактивної цифрової платформи з інформацією про доступні маршрути та об'єкти регіону.

Отже, результати дослідження підтверджують, що розвиток інклюзивного туризму у Львівській області є не лише соціально необхідним, але й економічно доцільним напрямом регіональної політики. Формування

безбар'єрного туристичного середовища сприятиме розширенню цільової аудиторії туристів, підвищенню конкурентоспроможності регіону на внутрішньому та міжнародному ринках, а також зміцненню позитивного іміджу Львівщини як сучасного європейського туристичного центру.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням економічних моделей оцінки ефективності інвестицій в інклюзивну інфраструктуру, проведенням соціологічних опитувань серед туристів із різними потребами, а також формуванням індикаторів вимірювання рівня інклюзивності туристичних дестинацій. Реалізація запропонованих заходів дозволить забезпечити системний перехід від декларативної до практичної моделі розвитку інклюзивного туризму в регіоні та сприятиме утвердженню принципів рівності й доступності у сфері туризму України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безугла Л., Куваєва Т., Герасименко Т. Проблеми та перспективи розвитку інклюзивного туризму в Україні та Європі. Економіка та суспільство, (43). 2022. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-3>
2. Всесвітня туристична організація ООН Accessible Tourism for All: Principles, Tools and Best Practices. Madrid, 2021. (дата звернення 16.02.2026).
3. Давидова О. Ю., Михальченко О. Ю. Проблеми та перспективи розвитку інклюзивного туризму як складової соціально-економічного розвитку України. Бізнесінформ. № 8. 2023. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-8-179-184>
4. Данчевська І. Р., Калайтан Т. В. Інклюзивний туризм: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні. *Development Service Industry Management*, 2, 96-104. DOI: [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6\(14\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6(14))
5. Державне агентство розвитку туризму. Аналітичні матеріали щодо розвитку туризму в Україні 2023-2025. URL: <https://www.tourism.gov.ua> (дата звернення 10.03.2026).
6. Дідух Я. І. Розвиток інклюзивного туризму в умовах післявоєнної трансформації України. Економіка та суспільство. № 73. 2025. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-39>
7. Журило М. А., Антонов С. В., Ткачек В. В. Формування інклюзивного туристичного середовища в Україні. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2024. Том 9. № 4. С. 288 – 291. <https://orcid.org/0000-0001-5062-8857>
8. Карта «Доступне місто». URL: <https://lviv.travel/ua/news/karta-dostupne-misto-lviv?srsltid=AfmBOop1caiF59Ks9Rnr7tJzsDA5v9Xms74k6LSlDcRRJ2TpaZNXwT4B> (дата звернення 6.04.2026).

9. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю: міжнародний документ від 13.12.2006р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення 6.04.2026).
10. Костинець В. В. Інклюзивний туризм в Україні: виклики та можливості в умовах воєнного та післявоєнного періоду. Актуальні проблеми економіки, № 1. Том 2 (283/2), 2025. С. 177-182. <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-2-283-177-182>
11. Кузьменко О. Ю. Туризм як чинник реабілітації учасників бойових дій. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм. 2023. № 2. С. 88 – 93.
12. ЛАПТ. URL: <https://lart.lviv.ua/uk> (дата звернення 16.02.2026).
13. Львівська обласна військова адміністрація. Статистичні дані щодо розвитку туризму у Львівській області у 2024-2025 р.р. URL: <https://loda.gov.ua> (дата звернення 23.03.2026).
14. Матвійчук Л. Й., Чепурда Л. М. Формування доступного середовища інклюзивного туризму. Економічний форум. (2). С. 74-80. <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2020-2-9>
15. Міністерство розвитку громад та територій України. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні. URL: <https://www.kmu.gov.ua> (дата звернення 20.02.2026).
16. Осауленко О. Г. Формування безбар'єрного простору в Україні: сучасні виклики. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. № 11. URL: <https://www.dy.nayka.com.ua/>
17. Острянин С.О., Безугла Л.С., Белобородова М.В., Кулівар В.В. Економічні стратегії розвитку інклюзивного туризму для реабілітації та реінтеграції ветеранів: сучасні виклики та перспективи. Економічний вісник Дніпровської політехніки, (2). С. 184-196. <https://doi.org/10.33271/ebdut/86.184>

18. Про внесення змін до Закону України «Про туризм»: Закон України від 18 листопада 2003 р. № 1282р.-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95#Text> (дата звернення 16.02.2026).
19. Про врегулювання містобудівної діяльності: Закон України від 19 грудня 2025. № 4625-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення 16.02.2026).
20. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 26 червня 2024. № 3495 – IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text> (дата звернення 16.02.2026).
21. Про захист прав споживачів: Закон України від 1991. № 30. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96#Text> (дата звернення 7.03.2026).
22. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 10 січня 2026. № 875-XII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення 7.03.2026).
23. Про права осіб з інвалідністю: Конвенція від 19 червня 2023 року. № 995_g71. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення 16.02.2026).
24. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 1 січня 2026. № 4170-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text> (дата звернення 16.02.2026).
25. Про соціальні послуги: Закон України від 7 лютого 2026. № 4223-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення 16.02.2026).
26. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження КМУ від 14 квітня 2021 року. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p#Text> (дата звернення 18.03.2026).

27. Трухан І. В. Соціальні аспекти розвитку інклюзивного туризму в Україні. *Індустрія гостинності і туризму*. 2020. № 14. С. 76–82.

28. Чайка С. Європейські практики інклюзивного туризму: досвід для України. *Вісник Львівського університету*. 43, С. 189-196.

<https://doi.org/10.30970/PPS.2022.43.24>

29. Danchevska I. R. Characterization of organizational and economic aspects of inclusive tourism development in Ukraine. *Geography and tourism*, January 2025. DOI:[10.17721/2308-135X.2025.78.3-8](https://doi.org/10.17721/2308-135X.2025.78.3-8)

30. European Union. Access City Award. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/disability/access-city-award_en?etransnolive=1 (дата звернення 3.04.2026).

ДОДАТКИ

Додаток А

Перелік туристичних об'єктів Львівської області з визначеним рівнем доступності для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення

№	Назва об'єкта	Тип	Рівень доступності	Примітки
1	Львівський національний театр опери та балету	Культурний	Середній	Частково доступний
2	Львівська ратуша	Історична пам'ятка	Низький	Сходи без пандуса
3	Високий Замок	Рекреаційна зона	Низький	Складний рельєф
4	Львівський історичний музей	Музей	Середній	Контрастне маркування частково
5	Арсенал Львів	Музей	Середній	Є пандус, обмежено для візків
6	Парк Стрийський	Рекреаційна зона	Високий	Повністю доступний
7	Личаківський цвинтар	Культурний об'єкт	Низький	Складний рельєф
8	Трускавець (санаторно-курортна зона)	Курорт	Високий	Повністю доступний
9	Моршин	Курорт	Високий	Повністю доступний
10	Східниця	Курорт	Середній	Частково адаптовані маршрути
11	Національний природний парк Сколівські Бескиди	Природний	Низький	Складний рельєф
12	Тустань	Історико-культурний комплекс	Середній	Частково доступний
13	Підгорецький замок	Історичний	Низький	Високі сходи без пандуса
14	Олеський замок	Історичний	Середній	Пандус на вході

Прод. додатку А

15	Золочівський замок	Історичний	Середній	Обмежена внутрішня доступність
16	Музей народної архітектури та побуту	Музей	Середній	Частково адаптований
17	Винники (курорт, рекреаційна зона)	Курорт	Високий	Повністю доступний
18	Кам'янецький парк	Рекреаційна зона	Середній	Пандуси частково
19	Яворівський національний природний парк	Природний	Низький	Рельєф складний
20	Старосільська церква	Історико-культурна	Низький	Вузькі двері, сходи
21	Дрогобич (центр міста)	Місто, культурна зона	Середній	Частково безбар'єрне середовище
22	Борислав (курорт)	Курорт	Середній	Пандуси, обмежені ліфти
23	Жовква (історичний центр)	Історичний	Низький	Старовинна забудова
24	Кам'янецький замок	Історичний	Низький	Сходи, важко доступний
25	Музей Арсенал у Львові	Музей	Середній	Контрастне маркування
26	Музей Івана Франка	Музей	Середній	Частково адаптований
27	Парк Погулянка	Рекреаційна зона	Високий	Повністю доступний
28	Медичний курорт Трускавець	Курорт	Високий	Повністю доступний
29	Карпати (гірські маршрути)	Природний	Низький	Рельєф складний
30	Музей етнографії Львів	Музей	Середній	Обмежена внутрішня доступність

Джерело: розроблено автором на основі [13].

Додаток Б

Анкета оцінювання рівня доступності туристичних об'єктів для осіб з інвалідністю у Львівській області

№	Критерій оцінювання доступності	Наявність (так/ні)	Рівень доступності (в., с., н.)	Коментар
1.	Наявність пандусу при вході			
2.	Наявність ліфта або підйомника			
3.	Ширина дверних прорізів для візка			
4.	Безбар'єрний доступ до рецепції			
5.	Доступні санітарні кімнати			
6.	Наявність тактильної плитки			
7.	Інформаційні таблички шрифтом Брайля			
8.	Аудіоінформування для людей із порушенням зору			
9.	Безбар'єрний доступ до ресторану/кафе			
10.	Доступність номерів для осіб з інвалідністю			
11.	Спеціально обладнані паркувальні місця			
12.	Доступність громадського транспорту поруч			
13.	Наявність адаптованих туристичних маршрутів			
14.	Підготовка персоналу до роботи з людьми з інвалідністю			
15.	Наявність інформації про доступність на сайті			

Джерело: розроблено автором на основі [26].

Додаток В

Основні напрями та заходи розвитку інклюзивного туризму у Львівській області

№	Напрямок розвитку	Основні заходи	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
1	Розвиток безбар'єрної туристичної інфраструктури	Облаштування пандусів, підйомників, адаптованих входів до туристичних об'єктів	Львівська ОВА, органи місцевого самоврядування, власники туристичних об'єктів	Підвищення рівня фізичної доступності туристичних локацій
2	Адаптація засобів розміщення	Створення номерів для осіб з інвалідністю, облаштування універсальних санвузлів	Готелі, хостели, санаторії	Збільшення кількості доступних місць проживання
3	Покращення транспортної доступності	Модернізація громадського транспорту, обладнання транспортних вузлів	Місцеві органи влади, транспортні компанії	Покращення мобільності туристів з інвалідністю
4	Розробка інклюзивних туристичних маршрутів	Створення спеціальних маршрутів з урахуванням потреб людей з інвалідністю	Туристичні оператори, місцеві громади	Розширення туристичних пропозицій
5	Інформаційна доступність	Створення сайтів і мобільних додатків з інформацією про доступні об'єкти	Туристичні організації, IT-компанії	Покращення інформування туристів
6	Навчання персоналу	Проведення тренінгів з етики обслуговування осіб з інвалідністю	Навчальні заклади, туристичні організації	Підвищення якості туристичних послуг
7	Підтримка соціального туризму	Запровадження пільгових програм для людей з інвалідністю	Державні органи, соціальні служби	Розширення доступу до туризму
8	Популяризація інклюзивного туризму	Проведення інформаційних кампаній та форумів	Туристичні організації, громадські об'єднання	Зростання зацікавленості у доступному туризмі

Джерело: складено автором на основі [14, 16, 17, 28,].